

فلسفه فقه سیاسی

از دیدگاه آیت الله خامنه‌ای

سید سجاد ایزدهی

www.ketab.ir

فلسفه فقه سیاسی

از دیدگاه آیت الله خامنه‌ای

سید سجاد ایزدهی

عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول: ۱۴۰۰

شمارگان: ۳۰۰

قیمت: ۵۵۰۰۰ تومان

طراح جلد: امیر نجفی

چاپ و صحافی: هنگام

سرشناسه: ایزدهی، سید سجاد، ۱۳۴۹. فلسفه فقه سیاسی: از دیدگاه آیت الله خامنه‌ای / سید سجاد ایزدهی. عنوان و نام پدیدآور: فلسفه فقه سیاسی: از دیدگاه آیت الله خامنه‌ای / سید سجاد ایزدهی.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ۳۰۲ص.

شابک: ۳ - ۴۷۱ - ۱۰۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه.

موضوع: خامنه‌ای، سیدعلی، رهبر جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۱۸ - دیدگاه در باره علوم سیاسی (فقه).

موضوع: Khamene'i, Seyyed Ali, Leader of IRI -- Views on political science (Islamic law).

موضوع: علوم سیاسی (فقه).

موضوع: Political science (Islamic law).

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده‌بندی کنگره: ۶ / ۱۹۸ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۳۷۹

شماره کتابشناسی ملی: ۵۸۸۴۵۷۳

دفتر مرکزی: تهران، خیابان شهیدیهشتی، تقاطع بزرگراه

شهید مدرس، پلاک ۵۶ تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۳۱

فروشگاه کتاب اندیشه: تهران: خیابان انقلاب، روبروی

درب اصلی دانشگاه تهران، پلاک ۱۳۴۸، تلفن: ۶۶۱۷۵۶۷۰

www.poiict.ir

همه حقوق محفوظ است

فهرست

۱۱	پیشگفتار.....
۱۵	مقدمه.....
۱۹	۱. تبیین مسئله تحقیق.....
۲۱	۲. پرسش‌های اصلی و فرعی تحقیق.....
۲۱	۳. فرضیه تحقیق.....
۲۲	۴. ضرورت تحقیق.....
۲۳	۵. اهداف تحقیق.....
۲۴	۶. پیشینه تحقیق.....
۲۵	۷. نوآوری تحقیق.....
۲۵	۸. روش تحقیق.....
۲۸	۹. چارچوب نظری تحقیق.....
۲۹	۱۰. ساختار تحقیق.....
۳۱	بخش اول: مفاهیم و کلیات
۳۳	فصل اول: کلیات
۳۳	۱. زندگی علمی، سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای.....
۳۸	۲. تألیفات آیت‌الله خامنه‌ای.....
۴۱	فصل دوم: مفاهیم اساسی تحقیق
۴۲	۱. فقه.....
۴۲	۱-۱. معنای لغوی.....
۴۴	۱-۲. معنای اصطلاحی.....

۴۶	۱-۲-۱. فقه به معنای عام
۴۹	۱-۲-۲. فقه به معنای خاص
۵۵	۲. سیاست
۵۸	۳. فقه سیاسی
۶۰	۴. فقه حکومتی
۶۸	۴-۱. تفاوت فقه‌الحکومه و الفقه‌الحکومی
۷۰	۴-۲. تفاوت فقه سیاسی و فقه حکومتی
۷۳	جمع‌بندی بخش اول
۷۵	بخش دوم: ماهیت فقه سیاسی
۷۹	فصل اول: تاریخچه فقه سیاسی
۸۰	۱. فقه سیاسی در زمان حضور معصوم <small>علیه السلام</small>
۸۲	۲. مقاطع تکامل فقاقت شعه در طول تاریخ غیبت
۸۳	۲-۱. فقه سیاسی در آثار عصر غیبت
۸۵	۲-۲. مکتب شیخ مفید و شیخ طوسی
۸۹	۲-۳. مکتب علامه حلی
۹۱	۲-۴. عصر فقیهان مجدد
۹۵	۲-۵. مکتب قم (آیت‌الله بروجردی و امام خمینی)
۹۹	۳. جایگاه شرایط اجتماعی در تحول فقه سیاسی
۱۰۳	فصل دوم: قلمرو فقه سیاسی
۱۰۳	۱. قلمرو فقه سیاسی به لحاظ فهم شریعت و فهم امور سیاسی دین
۱۰۷	۲. قلمرو فقه سیاسی، به لحاظ فقه فردی، فقه اجتماعی و حکومتی
۱۱۴	۳. قلمرو فقه سیاسی به لحاظ استنباط احکام، نظریه‌پردازی و نظام‌سازی
۱۱۸	۴. قلمرو فقه سیاسی به لحاظ احکام اولیه، احکام ثانویه و حکومتی
۱۲۳	۵. قلمرو فقه سیاسی به لحاظ حکم شرعی و قانون اداره کشور
۱۲۹	فصل سوم: منابع فقه سیاسی
۱۳۰	۱. قرآن
۱۳۶	۲. سنت
۱۳۹	۲-۱. اسناد روایات
۱۴۶	۲-۲. اقسام روایات

۱۴۶ ۲-۲-۱. روایت صحیحه
۱۴۷ ۲-۲-۲. روایت مؤثقه
۱۴۸ ۲-۲-۳. روایت معتبره
۱۴۸ ۲-۲-۴. روایت حسنه
۱۴۸ ۲-۲-۵. روایت متواتره
۱۴۹ ۲-۳. بررسی رجال حدیث به‌مثابه ملاک توسعه منابع و تقریب
۱۵۰ ۳. عقل
۱۵۳ ۳-۱. مستقلات و غیرمستقلات عقلیه
۱۵۶ ۳-۲. محدوده حکم عقل
۱۶۰ ۳-۳. جایگاه بنای عقلا
۱۶۴ ۴. اجماع
۱۶۹ فصل چهارم: غایت و کارویژه‌های فقه سیاسی
۱۷۰ ۱. غایت فقه سیاسی
۱۷۵ ۲. کارویژه‌های فقه سیاسی
۱۸۱ ۲-۱. دفاع از دین
۱۸۲ ۲-۲. رفع نیاز جامعه
۱۸۲ ۲-۳. تشکیل نظام اسلامی و تحقق مقررات اسلامی
۱۸۳ ۲-۴. استنباط احکام یا رویکرد حکومتی
۱۸۴ ۲-۵. تدبیر نظام سیاسی
۱۸۵ ۲-۵-۱. اداره زندگی فرد و جامعه
۱۸۶ ۲-۵-۲. اداره سیاسی کشور
۱۸۷ ۲-۵-۳. اداره نظام زندگی ملت‌ها
۱۸۹ فصل پنجم: روش‌شناسی فقه سیاسی
۱۹۰ ۱. اجتهاد به‌مثابه روش صحیح فهم دین
۱۹۷ ۲. روش‌شناسی اجتهاد
۱۹۹ ۲-۱. مباحث الفاظ
۱۹۹ ۲-۱-۱. اصالت ظهور
۲۰۰ ۲-۱-۲. اطلاق
۲۰۰ ۲-۱-۳. تخصیص اکثر

- ۲۰۰ ۲-۱-۴. مقدمات حکمت
- ۲۰۱ ۲-۱-۵. اطلاق لفظی
- ۲۰۱ ۲-۱-۶. تمسک به عام در شبهه مصداقیه
- ۲۰۲ ۲-۱-۷. اجمال دلیل مخصص
- ۲۰۳ ۲-۱-۸. تقیید و تخصیص بین دو دلیل
- ۲۰۳ ۲-۱-۹. خطابات قانونیه
- ۲۰۶ ۲-۲. ادله اجتهادی (مباحث حجج و امارات)
- ۲۰۶ ۲-۲-۱. اصل در حجیت
- ۲۰۷ ۲-۲-۲. حجج ظنیّه و قطعیه
- ۲۰۷ ۲-۲-۳. قیام امارات مقام قطع
- ۲۰۸ ۲-۲-۴. حجیت سنت
- ۲۰۸ ۲-۲-۵. حجیت فتنه
- ۲۰۹ ۲-۲-۶. تقدم امارات بر اصول
- ۲۰۹ ۲-۳. اصول عملیه (ادله فقاهتی)
- ۲۰۹ ۲-۳-۱. جریان اصل
- ۲۱۰ ۲-۳-۲. اصل برائت
- ۲۱۱ ۲-۳-۳. استصحاب
- ۲۱۱ ۲-۳-۳-۱. استصحاب عدم ازلی
- ۲۱۲ ۲-۳-۳-۲. اصل مثبت
- ۲۱۲ ۲-۳-۳-۳. تعارض دو استصحاب
- ۲۱۳ ۲-۴. مباحث تعادل و ترجیح
- ۲۱۴ ۲-۴-۱. ملاک‌های ترجیح
- ۲۱۴ ۲-۴-۱-۱. شهرت (روایی و فتوایی)
- ۲۱۶ ۲-۴-۱-۲. موافقت با عمومات کتاب
- ۲۱۶ ۲-۴-۱-۳. مخالفت با فتاوی اهل سنت
- ۲۱۷ ۲-۴-۱-۴. اهمّ و مهم
- ۲۱۹ ۲-۴-۱-۵. عدم ترجیح به واسطه امور اعتباری و استحسانی
- ۲۱۹ ۳. شیوه استنباط از روایات

پیشگفتار

در پرتو پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بار دیگر تعالیم متعالی و مترقی اسلام، به‌عنوان معارف نجات‌بخش، در عرصهٔ حیات انسان معاصر ظاهر گردید. تجدید حیات اسلام، از سویی سبب بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان شد، از دیگر سو باعث نمایان شدن حسست‌پایگی مسلک‌ها و مکاتب بشرساخته و نظام‌های مبتنی بر آنها در میان دیگر ملل گشت.

بایستگی بسط تحقیق و مطالعهٔ متقن و منسجم، نظربه‌پردازی و نوآوری در زمینهٔ مبانی معارف دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت عالمانه و روزآمد به «حوادث واقعهٔ فکری»، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز رهایی‌بخش و نیز لزوم آسیب‌شناسی فرهنگ ملی، دفاع درست و دقیق از دین و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی آن و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری افشار تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی پژوهشی ممحض و کارآمدی را فرض می‌نمود. به اقتضای ضرورت‌های پیشگفته، حسب‌الامر رهبر فرهیختهٔ انقلاب اسلامی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش و تدبیر آیت‌الله علی‌اکبر رشاد، «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشهٔ اسلامی» به‌عنوان نهادی علمی فکری، دانشگاهی - حوزوی، در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

پژوهشگاه دارای شخصیت حقوقی مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی است که اکنون در قالب چهار پژوهشکدهٔ «حکمت و دین‌پژوهی»،

«نظام‌های اسلامی»، «فرهنگ و مطالعات اجتماعی»، «دانشنامه‌نگاری دینی» و چند مؤسسه وابسته، برای تحقق اهداف مذکور در اساسنامه مصوب خود، فعالیت می‌کند.

پژوهشکده نظام‌های اسلامی که مشتمل بر پنج گروه «اقتصاد»، «فقه و حقوق»، «سیاست»، «اخلاق» و «مدیریت» است، به‌طور خاص با مطالعه نظام‌های اجتماعی، اهداف ذیل را تعقیب می‌کند:

۱. کشف و طراحی نظام‌های سیاسی، حقوقی، اقتصادی، اخلاقی و مدیریتی اسلام؛

۲. تحقیق و تبیین عالمانه مبانی و مباحث اساسی نظام‌های اجتماعی اسلام و ارائه الگوهای کاربردی در قلمرو آن؛

۳. آسیب‌شناسی نظری و کاربردی نظام جمهوری اسلامی ایران و مدرسانی به‌منظور آموزش و بسترسازی برای تحقق کامل‌تر نظام‌های اسلامی؛

۴. تحقیق در باب مسائل مستحدثه با انگیزه‌گره‌گشایی از نیازهای نوپیدای فقهی؛

۵. پاسخ‌گویی به شبهات مطرح‌شده در باب فقه و نظام‌های سیاسی، حقوقی، اقتصادی، اخلاقی و مدیریتی اسلام؛

۶. شناخت و نقد علمی مکاتب و نظام‌های معارض.

از جمله حوزه‌های معرفتی در پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، «فقه سیاسی» به‌مثابه گرایش بینارشته‌ای در حوزه فقه و سیاست است که در گروه‌های پژوهشکده نظام‌های اسلامی صورت می‌پذیرد. بر این اساس، پژوهش حاضر با عنوان «فلسفه فقه سیاسی براساس دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای» تألیف حجت‌الاسلام والمسلمین آقای سیدسجاد ایزدهی است که مباحث درجه دوم این گرایش بینارشته‌ای را مورد توجه قرار می‌دهد.

نگاهی گذرا بر آثار و آرای حجت‌الاسلام والمسلمین آقای ایزدهی نشان می‌دهد که زمینه مطالعاتی وی فقه، فقه سیاسی، اندیشه سیاسی، بلکه مباحث

مبانی فقه سیاسی است و کتاب‌های بسیاری در این خصوص منتشر کرده‌اند. این امر از آن روی است که فقه سیاسی در سالیان پس از انقلاب، محور قوانین اداره کشور قرار گرفته و روزآمدی و کارآمدی قوانین، مستلزم طرح مباحثی کلان در خصوص مبانی و مسائل «فقه سیاسی» است.

وی در این اثر، مجموعه‌ای از مباحث اختصاصی در خصوص «فلسفه فقه سیاسی» را براساس دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای بررسی کرده و از این رو، جدا از مفاهیم مورد ابتلا، ماهیت، تاریخچه، گستره و قلمرو، اهداف و کارویژه‌ها، منابع، روش‌شناسی و علل ناکارآمدی و راهکارهای تحول فقه سیاسی را مورد عنایت قرار داده و از این طریق، ضمن تبیین فلسفه فقه سیاسی، تحول و روزآمدی مبانی این گرایش و تغییر احکام صادره در عرصه سیاست مطابق نگرش حکومتی را مورد بررسی قرار داده است.

بر خود فرض می‌دانیم از محقق محترم جناب حجت‌الاسلام والمسلمین آقای ایزدهی، عضو هیئت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی و همچنین از نظارت علمی اعضای محترم شورای علمی گروه سیاست، به‌ویژه ارزیابان محترم اثر حجت‌الاسلام والمسلمین آقای محسن مهاجرنیا و حجت‌الاسلام والمسلمین آقای بهرام دلیر که در به‌ثمرسیدن این تحقیق ما را یاری داده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را داشته باشیم.

در خاتمه امیدواریم خوانندگان فرهیخته این کتاب، با ارائه نظرات ارزنده خود، ضمن کمک به تکمیل این تحقیق ارزشمند، ما را در ارائه آثار برتر دیگر یاری فرمایند.

گروه سیاست

پژوهشکده نظام‌های اسلامی